

SADRŽAJ

UVOD	7
POJAM TEHNIKE.....	9
ISTORIJSKI RAZVOJ SHVATANJA TEHNIKE	12
ANTROPOLOŠKA ODREĐENJA TEHNIKE	22
FENOMENOLOŠKO-HERMENEUTIČKA I EGZISTENCIJALISTIČKA TUMAČENJA TEHNIKE.....	38
FILOZOFIJA TEHNIKE IZMEĐU TEORIJE DJELANJA I REFLEKSIJE MEDIJALNOSTI TEHNIKE.....	52
Teorija djelanja i karakter tehničkih sredstava	52
Refleksija konstitutivnosti tehničkih medija	60
Medijalnost transklasičnih tehnika.....	77
ETIKA TEHNIKE	85
Odgovornost kao centralna kategorija etike tehnike	89
Etika razboritosti i provizorni moral	96
Procjena i vrednovanje posljedica tehnike.....	98
Povjerenje i transparentnost	113
LITERATURA	119
IMENSKI REGISTAR	127

UVOD

Tehnika određuje svijet u kome živimo. Ona, kao sila, nije samo uredila naše okruženje – nego je i kolonizovala i uređuje naša tijela i naš način razmišljanja, komuniciranja te umjetničkog izražavanja i sporazumijevanja. Parafrazirajući Hajdegerovu tezu o ontičkoj bliskosti i ontološkoj dalekosti bića, možemo reći da nam je tehnika ontički bliska – jer je, u strukturalnom smislu, svakodnevna, priručna, jer gotovo nikad nismo daleko od nekog tehničkog artefakta, postrojenja ili procedure – ali da nam je istovremeno i ontološki daleka, s obzirom na neodređenost tematizovanja tehnike kao konstituensa djelanja i svijeta kroz samu povijest filozofije. Tako se 'filozofija tehnike' u pravilu pojavljivala u obliku razmatranja o posredovanosti, sredstvenosti, formi i materiji, nauci, radu, stvaranju, kulturi, čovjeku i sl. Pa i u vrijeme kad se na istorijskoj sceni pojavila kao nezaobilazan faktor, a to je najkasnije u doba industrijske revolucije, tehnika je, prije svega, postala predmet nade ili strepnje, etičkih i svjetonazornih koncepata koji su, u skladu sa svojim premisama, zauzimali optimističke ili pesimističke stavove u odnosu na fenomen tehničkog razvoja, pritom u nekim slučajevima previđajući tehnomorfni karakter vlastite argumentacije.

Stoga ne čudi što se filozofija tehnike kao disciplina pojavljuje veoma kasno, tek krajem 19. vijeka, i to u vidu knjige Ernsta Kapa *Grundlinien einer Philosophie der Technik (Osnovne crte filozofije tehnike)* iz 1877. godine. Međutim, zapitamo li se kada se o tehnicu počelo filozofirati u današnjem smislu, onda bi svakako trebalo da uzmemo u obzir

Augusta Kelea i njegovu knjigu *System der Technik (Sistem tehnike)* iz 1822. godine (Koelle 1822; Fischer 1998). Eksplicitnija razmatranja o karakteru tehničkog djelanja najprije se javljaju u okviru antropoloških pitanja o suštinskom određenju čovjeka, da bi potom ušla i u ontološke rasprave kao kritika antropološkog pristupa, rasprave o povijesnom razvoju i napretku, te spoznajnoteoretske rasprave. U vezi s tim, Gernot Beme utvrdiće četiri paradigme filozofije tehnike – antropološku, ontološku, povijesnofilozofsku i epistemološku (Böhme 2008: 23–29). Ta podjela ukazuje na to da je filozofija tehnike, iako je sad izričito formulisala pitanje o tehnici i postavila temelje svoje disciplinarnosti, ipak još uvijek participirala na klasičnim filozofskim pitanjima, modifikujući i konkretizujući ih u pogledu tehnike, ali manifestujući pritom neodređenost vlastitog predmeta. Dalji razvoj filozofije tehnike, pogotovo nakon dva svjetska rata, donio je sa sobom i nova pitanja koja su se odnosila na sistemski karakter tehnike, na tehniku kao kulturu, na njen medijalni karakter, ali i etička, a prvenstveno skeptička razmatranja, potaknuta eksponencijalnim razvojem moderne tehnike i globalnim ratnim katastrofama koje je taj razvoj pospješio, kao i novim destruktivnim potencijalima što su, pogotovo u vidu atomske bombe, postali dio čovjekovog svijeta.